

системе политические партии выступают важным фактором привлечения социальных групп и групп интересов. Внутривнутрипартийная коммуникация определяет процесс циркуляции политической информации внутри партии между ее структурными элементами и членами. Внутривнутрипартийная коммуникация обеспечивает распространение и создание каналов обратной связи между отдельными элементами партийной организационной структуры. Цель исследования – анализ теоретико-методологических основ исследования внутривнутрипартийной коммуникации. К основным целям исследования относятся: определение понятий политической, партийной и внутривнутрипартийной коммуникации; определение основных методологических подходов к исследованию внутривнутрипартийной коммуникации; анализ структуры внутривнутрипартийной коммуникации. Реализация цели обуславливает использование комплекса общенаучных методов: системного, структурно-функционального и типологического.

Ключевые слова: политическая партия, политическая коммуникация, партийная коммуникация, внутривнутрипартийная коммуникация, межпартийная коммуникация.

УДК 321.01:321.7.070

Титаренко І. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціології факультету соціології і права,
НТУУ «Київський політехнічний інститут»
(Україна, Київ), Inna_09@bk.ru

ПРЕСА І ВЛАДА В УМОВАХ НЕДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ (ДОСВІД ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.)

Розглядається питання функціонування друкованих засобів масової інформації, зокрема газет, в умовах тоталітарного режиму з однопартійною системою. Аналізується місце і роль преси у становленні та розвитку більшовицького, фашистського та нацистського режимів у Росії, Італії та Німеччині.

Ключові слова: преса, газети, більшовизм, фашизм, нацизм.

Початок газетного друкування означав гігантський крок у розвитку людського спілкування. А політики одразу добре зрозуміли важливу роль друкованої преси (і в першу чергу газет) в житті суспільства. Томас Джефферсон, автор Декларації незалежності у 1787 році відповів на закиди щодо нібито занадто великої свободи американської преси. Він сказав: «Оскільки основою нашого урядування є думка народу, то найпершою метою нашою має бути дотримання того народного права. І коли б я мав вибирати одне з двох: чи нам мати уряд без газет, а чи газети без уряду, я б, не задумуючись ані на мить, вибрав останнє» [1, с. 120–121].

Проблеми розвитку і функціонування друкованих засобів масової інформації в умовах недемократичних політичних режимів є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Фахівцям відомі наукові розвідки українських вчених В. Гадацького, С. Грабовського, Т. Печончик, І. Сидуна, М. Скуленка та деяких інших. Окремі аспекти цієї проблеми були розглянуті у доповідях учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Особа в тоталітарному суспільстві: рефлексії ХХІ століття», що відбулася в Одесі у червні 2013 року.

Серед іноземних вчених ці проблеми ставали предметом розгляду та аналізу в роботах Р. Арона, С. Беглова, А. Галкіна, Л. Гинцберга, Ж. Желева, Я. Кершоу, В. Райх, Б. Соколова, В. Телицина, Г. Штрамайера та інших.

Друковані мас-медіа мають велику інформаційну ємність, тобто місця для передачі відносно великої кількості детальної інформації. При цьому вони пропонують більш змістовну, тобто ширшу і глибшу

інформацію, ніж радіо. Більше 15 тисяч знаків може зачитати диктор за 15 хвилин щоденного зведення новин. А у частині повідомлень надрегіональної щоденної газети міститься близько 150 тисяч знаків, тобто у десять разів більше [2, с. 25].

Преса сьогодні добре доповнює електронні ЗМІ, поглиблюючи та розширюючи вже повідомлену ними інформацію. У сучасному світі найважливіша функція друкованих ЗМІ вже давно не полягає у первинному повідомленні інформації. Вже багато десятиліть тому вони передали цю функцію радіо, телебаченню і, звичайно, інтернету. В газетах зазвичай міститься інформація, що її напередодні вже повідомили електронні мас-медіа. Тому найважливіша функція певної частини друкованих ЗМІ полягає у докладному вторинному повідомленні інформації та її фаховому коментуванні. З цього випливає, що друковані мас-медіа, як правило, висувають більші вимоги до своїх читачів, аніж аудіовізуальні до своєї аудиторії. Оскільки читання – більш напружена діяльність, що потребує більших зусиль, ніж перегляд телевізора чи слухання радіо. Це має певні наслідки. Вплив преси, порівняно з дохідливим зображенням телебачення або голосами по радіо, є, безумовно, слабшим.

Проте це зовсім не означає, що друковані ЗМІ не мають достатнього впливу на суспільство. Люди звикають читати газети. Вивчаючи свого часу проблеми розвитку друкованих ЗМІ, їхньої взаємодії з суспільством зарубіжні соціологи помітили доволі цікаву тенденцію. Люди, не отримуючи свіжих газет і журналів (у період страйків поліграфістів), відчували певний дискомфорт і за звичкою тягнулись до вже прочитаних видань.

Газети залишаються важливим джерелом інформації для значної частини сучасного суспільства, особливо про події у політичному житті. Вони, по суті, сприяють раціональному політичному дискурсу, їхні інформаційні пропозиції адресовані лише тим людям, які цікавляться політикою. Усі інші читачі можуть пропустити політичні матеріали або перегорнути сторінки під рубрикою «Політика».

За даними Всесвітньої асоціації газет на початку ХХІ ст. у світі щоденно розпродувалось 395 млн. газет, а читали їх біля мільярда людей [3]. Більше всього газет купують у Китаї, Індії та Японії. Саме у цих азійських країнах існує найбільший газетний ринок у світі, а самі газети залишаються найважливішим способом розуміння світу. Особливо там, де вони недорого коштують. А от на Заході за останнє десятиліття газети втрачають популярність. Більшість газет видаються вдвічі меншими накладками, ніж 20 років тому, їхня вартість збільшується [4]. Головна причина – конкуренція з боку Інтернету та скорочення реклами, що дозволяла газетам існувати.

Проте в історії преси були й кращі часи. Все ХІХ ст. і першу половину ХХ ст. в цивілізованому світі газети були головним (і практично єдиним) джерелом інформації про внутрішнє життя держав та події у світі. І будь-яка влада завжди приділяла велику увагу змісту такої інформації, намагаючись стимулювати для себе позитивну і нейтралізувати негативну. Це яскраво демонструє і підтверджує досвід співіснування преси і влади на старому континенті останні двісті років.

Влада (або окремі її представники) намагаються певним чином впливати на друковані ЗМІ навіть у демократичному суспільстві. У недемократичному

суспільстві такий вплив перетворюється на брутальне втручання у діяльність журналістів та преси в цілому. Слід зазначити, що і у європейській історії є багато прикладів встановлення жорсткого контролю влади над друкованим словом. Так в Англії за часів Кромвелля дозволялось видання лише двох газет.

Жорстко контролювалася преса у наполеонівській Франції. Імператор добре розумів значення газет у житті тодішнього суспільства. Добре відомий його вислів: «Чотири газети зможуть нанести ворогу більше зла, аніж стотисячна армія». Проте ставлення Наполеона до діяльності преси всередині Франції і за її межами суттєво відрізнялось. Всередині країни він намагався позбавити пресу будь-якого впливу, видаляючи з неї будь-який політичний зміст. На сторінках тогочасних французьких газет практично не обговорювались питання внутрішньої та зовнішньої політики. Кількість дозволених приватних видань скоротилася з 73 до 13 [5, с. 47].

Але справді тотальний контроль над пресою в окремих країнах вдалося встановити лише у 20–30-і роки ХХ ст. Першими це зробили російські комуністи. На другий день більшовицького перевороту, 26 жовтня (за старим стилем) 1917 року Військово-революційний комітет Петрограда ухвалює резолюцію щодо преси. У цьому документі повідомлялось про закриття усіх «буржуазних» газет. Подальшим кроком у знищенні свободи друкованих видань став Декрет Ради Народних Комісарів «Про друк» від 28 жовтня 1917 року. В ньому зазначалось, що буржуазна преса є одним з видів наймогутнішої зброї буржуазії. І в момент, коли нова лада тільки укріплюється, не можна цю зброю залишити в руках у ворога. Бо вона не менш загрозлива, ніж бомби і кулемети. Декрет визначив норми за якими використання преси у контрреволюційних (на думку нової влади) цілях каралося трибуналом. Це призвело до закриття всіх опозиційних більшовикам друкованих видань, а не тільки «буржуазних».

Протягом 1917–1918 рр. було заборонено 170 так званих «контрреволюційних» видань, що належали крупним несоціалістичним партіям та політичним угрупованням. Серед них – «День», «Новое время», «Утро», «Речь», «Русская воля» тощо. Показово, що більшовики також заборонили вихід і 167-ми видань інших соціалістичних партій. Були закриті впливові есерівські та меншовицькі газети «Голос солдата», «Единство», «Земля и воля», «Луч», «Заря» та багато інших [6, с. 121].

Маскуючи свої справжні наміри, більшовицька влада стверджувала, що заходи заборони та обмеження преси мають тимчасовий характер. Так у Декреті РНК «Про друк» було зазначено, що будь-який адміністративний вплив на пресу припиниться і для неї буде встановлена повна свобода як тільки новий порядок зміцниться [7]. Проте подальші події підтвердили рішучий намір Леніна знищити будь-які альтернативні радянській владі друковані джерела інформації населення.

28 січня 1918 року Раднарком ухвалив Декрет «Про революційний трибунал друку», згідно якого за «контрреволюційні виступи» в пресі мали застосовуватися міри покарання від грошового штрафу та тимчасового призупинення видання до кримінальної відповідальності, позбавлення волі і політичних прав. 18 березня 1918 року РНК ухвалила рішення про закриття московської буржуазної преси та застосування до редакторів і видавців «найсуворіших заходів покарання», у зв'язку з чим було

дано спеціальне доручення «каральному мечу революції» Надзвичайній комісії, яку очолював Ф. Держинський.

Досвід російських більшовиків через кілька років був творчо використаний італійськими фашистами. Далося взнаки і те, що сам Муссоліні починав політичну кар'єру як переконаний соціаліст. Майбутній дуче та його прибічники добре зрозуміли значення преси у політичній боротьбі ще до захоплення ними влади. Весною 1919 року активісти недавно заснованого фашистського руху здійснили напад на редакцію та друкарські цехи соціалістичної газети «Аванті!». Під час цієї акції було знищено лінотипне обладнання і списки передплатників.

Одразу після призначення прем'єр-міністром, Муссоліні починає реалізацію заздалегідь розробленого плану заходів щодо контролю над італійською пресою. Спочатку у нього не виникало необхідності просто закривати газети, оскільки їхні типографії могли бути спалені фашистами або секвестровані за його наказом префектами. Якщо такі заходи не спрацювали, то видавцям погрожували фізичною розправою. А поліція отримувала наказ знайти списки передплатників, яких потім примушували відмовитись від передплати того чи іншого видання. Методи «роботи» фашистської влади з пресою були різноманітні. Впливова газета «Секола» була націоналізована, видавця «Журналь де Італія» погрозами примусили піти у відставку. Інші ліберальні медіа власники були кинуті до в'язниці за сфабрикованими звинуваченнями.

Величезні суми з держбюджету були витрачені на створення нових фашистських щоденних газет. Всі інші італійські щоденні газети жорстко контролювалися. Видавців зобов'язали надсилати екземпляр кожного номера особисто прем'єр-міністру. Муссоліні хвалився, що особисто читає сотні газет на день. Одного разу він назвав цифру 350 [8, с. 85].

Достеменно невідомо скільки газет кожного дня проглядав Гітлер, але в книзі «Моя боротьба» він високо оцінив їх вплив на суспільство. Говорячи про необхідність виховувати народні маси певним чином, майбутній фюрер підкреслив необхідність систематичної боротьби проти зловживань преси. «Держава повинна слідкувати особливо уважно за газетами, тому що вплив газет на людей є найбільш сильним і глибоким, хоча б вже тому, що газети говорять з читачем кожного дня. Саме рівномірність пропаганди і постійне повторення одного й того ж справляє виключний вплив на читачів» [9, с. 107]. «Жодні волання стосовно так званої свободи преси, не повинні були б зупиняти державу, яка просто зобов'язана забезпечити нації таку необхідну їй здорову розумову їжу. Здорова держава повинна будь за що взяти у свої руки цей засіб народного виховання і по-справжньому поставити пресу на службу своїй нації» [9, с. 108].

Як і російські більшовики, нацисти добре розуміли значення друкованого слова. Якщо у 1926-му році у їх розпорядженні була тільки одна щоденна газета – «Фолькішер беобахтер», що виходила накладом 10 тис. 700 екземплярів, то у 1928-му їх стало чотири, а загальний тираж – 22 тис. 800 екземплярів. У 1929-му році виходило вже 10 щоденних нацистських газет (72 тис. 600 екземплярів), а також кілька тижневиків [10, с. 219–220]. Й. Геббельс розпочав видання власної газети «Ангріф» ще у 1927-му році. Саме він очолює створене у березні 1933-го року міністерство, що зосередило у своїх

руках повний контроль над пресою, радіомовленням, кінематографом і книговидавництвом.

Показово, що Імперське міністерство народної освіти і пропаганди, що відповідало за ідеологічне «промивання мізків» німецьким громадянам і розповсюдження ідей націонал-соціалізму за кордоном, було створено вже через вісім днів після виборів 5-го березня, на яких перемогла Націонал-соціалістична робітничка партія Німеччини (НСРПН). У своєму першому виступі перед представниками преси через два дні після вступу на посаду, Й. Геббельс коротко виклав плани свого міністерства. Метою його відомства, як стверджував новоспечений міністр, стало «об'єднання нації навколо ідеалу національної революції» [11, с. 105].

Таке об'єднання почалося з негайного закриття усіх газет та часописів, що видавалися комуністами та соціал-демократами. А також усіма іншими так званими «неарійськими елементами». Їхнє типографське та редакційне обладнання було конфісковане і передано нацистським видавцям. Це призвело до різкого збільшення нацистських періодичних видань. Якщо на початок 1933-го р. їх нараховувалося трохи більше 120-и, то наприкінці 1934-го НСРПН мала вже 440 власних друкованих видань [6, с. 123]. І жорстко контролювала всю іншу німецьку пресу. На початок II світової війни нацистській партії вже належало 2 тис. 400 щоденних газет загальним накладом 20 млн. екземплярів, 4 тис. 800 журналів і майже 3 000 видавництв. А непартійна преса у Німеччині планомірно знищувалась. До травня 1941-го року було закрито 500 газет, після Сталінградської битви у 1943-му – ще 950, після останньої чистки (третьої за рахунком) 1944-го року залишилось лише кілька назв колишніх видань часів Веймарської республіки. Якщо у 1932-му році у Німеччині нараховувалося 4 тис. 700 газет, то 1944-го їхня кількість зменшилась до 977 [12].

Все це доповнювалось жорстким контролем нацистської влади над кожним німецьким журналістом. Всі журналісти обов'язково приписувались до Прес-палати, що входила до Імперської палати культури. Контролював її роботу міністр пропаганди та народної освіти доктор Й. Геббельс. А президентом Прес-палати був Макс Аман, який одночасно очолював видавництво НСРПН. Кожен журналіст в обов'язковому порядку заповнював спеціальну анкету, що відображала його політичне обличчя в минулому і на момент реєстрації. Анкета мала такі пункти:

1. Членський номер (з назвою спеціальності).
2. Ім'я та прізвище.
3. Дата і місце народження.
4. Сімейний стан.
5. Прізвище та дівоче прізвище дружини.
6. Дата народження і місце народження дружини.
7. Чи є дружина арійського походження?
8. Чи є подружжя членами НСРПН?
9. З якого часу і під яким номером перебувають у партії?
10. У яких підрозділах НСРПН перебувають, з якого часу і під яким номером?
11. В яких політичних партіях і коли перебували?
12. Чи були ви членом «Чорно-червоно-жовтого імперського прапора» і до якого часу?
13. Чи були ви членом «Республіканського союзу художників» і до якого часу?
14. Чи перебували ви у «Лізі прав людини» і до якого часу?
15. Чи належали ви до «Товариства дослідження Біблії» і до якого часу?

І, наприкінці, як у поліцейському протоколі, під присягою підтверджується: дані, наведені в анкеті, правдиві [13, с. 138].

Як журналіст Й. Геббельс добре розумів значення ЗМІ у політичній боротьбі. Головним засобом розпов-

сюдження нацистської пропаганди у 20-і–30-і рр. XX ст. були друковані мас-медіа. Пізніше нацисти широко використовували радіо і молоде телебачення. Але в гітлерівській Німеччині (як і у будь-якій тоталітарній державі) мас-медіа перестають бути власне засобами масової інформації, перетворюючись на засоби тотальної пропаганди. На з'їзді нацистської партії у Нюрнберзі 1936 року Й. Геббельс підкреслив: «Пропаганда допомогла нам прийти до влади». «Пропаганда допоможе нам утримати владу». «Пропаганда допоможе нам завоювати весь світ».

«Політичні новини є військовою зброєю. Вони призначені для ведення війни, а не для того, щоб надавати інформацію», – зазначив у своєму щоденнику Геббельс 1 травня 1942 року [13, с. 236]. Ідеологи путінського режиму добре засвоїли настанови ідеолога гітлерівського режиму. А сам В. Путін, цитуючи міністра пропаганди третього рейху, зазначив що «він був талановитою людиною» [14].

Преса в умовах тоталітарної держави перестає бути власне засобом масової інформації, перетворюючись на засіб тотальної пропаганди. Про це переконливо свідчить досвід фашистської Італії, нацистської Німеччини, СРСР на інших країнах колишньої «світової системи соціалізму». У тоталітарній державі не існує (і не може існувати) опозиційної преси. Оскільки така держава є, як зазначає Ж. Желев, одночасно представником народу, громадянського суспільства, батьківщини, нації, прогресу, справедливості тощо [13, с. 234].

Громадяни тоталітарної держави досить часто непогано поінформовані про те, що відбувається за кордоном. А от про резонансно важливі події у власній країні вони можуть нічого не знати. Класичним прикладом такого інформування є висвітлення німецькою пресою подій 30 червня 1934 року, коли в результаті загострення протиборства у нацистському керівництві частина його на чолі з Е. Ремом була фізично знищена. Про цю подію («ніч довгих ножів») у німецьких газетах не з'явилось практично жодного слова, хоча вона мала надзвичайно важливе значення для подальшого розвитку нацистського режиму. А от про всі незначні події, що відбулися за кордонами Німеччини цього дня, преса детально писала. Так і в 1962 році радянська преса (перебуваючи у жорстких лещатах цензури) жодним словом не обмовилася про розстріл демонстрантів-протестувальників у Новочеркаську з великою кількістю жертв. У сучасній Росії загальнонаціональна преса (виняток становлять одиниці) є знаряддям кремлівської пропаганди. В ній, як правило, не з'являються матеріали, що можуть посіяти сумніви у громадян щодо правильності внутрішньої і зовнішньої політики Кремля. Звичайно, газети не можуть конкурувати з федеральними телеканалами за ступенем впливу на свідомість пересічного росіянина. Але додають декілька відсотків до загального «рейтингу підтримки» путінського режиму.

Список використаних джерел

1. Врядування у Сполучених Штатах. Нарис. – Інформаційне агентство Сполучених Штатів. – 128 с.
2. Штромайер Герд. Політика і мас-медіа / Пер. з нім. А. Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 303 с.
3. Газета по-київски. – 2005. – 31 мая.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/print/material/23876>.

5. Беглов С. И. Внешнеполитическая пропаганда. Очерк теории и практики: Учеб. пособие для фак.-тов журналистики. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. шк., 1984. – 375 с.

6. Скулєнко М. И. История политической пропаганды. – К.: Изд-во «Львiдь» при Киев. ун-те, 1990. – 168 с.

7. Декрет о печати. 27 октября (9 ноября) 1917 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hist/msu.ru/ER/Etext/DEKRET/press.htm>

8. Смит Д. Муссолини / Пер. с англ. Л. А. Бабук. – М.: «ИнтерДайджест», 1995. – 384 с.

9. Соколов Борис Владимирович. Адольф Гитлер: фюрер, преступник, личность / Борис Соколов. – М.: Зебра Е, 2013. – 416 с.

10. Гинцберг Л. И. Ранняя история нацизма. Борьба за власть. – М.: Вече, 2004. – 384 с.

11. Кершоу Я. Гитлер: Пер. с англ. Н. П. Коваль, А. Д. Гриценка. – К.: Megataip, 2000. – 240 с.

12. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://osvita.mediasapiens.ua/print/material/31630>

13. Желев Желю. Фашизм. Тоталитарное государство. – Пер. с болг. – М.: Изд-во «Новости», 1991. – 336 с.

14. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/07/9/143703>

15. Энциклопедия Третьего рейха / Сост. д-р ист. наук В. Телицин. – 3-е изд. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛклассик, 2005. – 479 с.

References

1. Vrdjavannja u Spoluchenyh Shtatah. Narys. – Informacijne agentstvo Spoluchenyh Shtativ. – 128 s.

2. Shtromajer Gerd. Polityka i mas-media / Per. z nim. A. Organ. – K.: Vyd. dim «Kyjevo-Mogylyjans'ka akademija», 2008. – 303 s.

3. Gazeta po-kievski. – 2005. – 31 maja.

4. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.mediasapiens.ua/print/material/23876>.

5. Beglov S. I. Vneshnepoliticheskaja propaganda. Ocherk teorii i praktiki: Ucheb. posobie dlja fak.-tov zhurnalistiki. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Vyssh. shk., 1984. – 375 с.

6. Skulenko M. I. Istorija politicheskoy propagandy. – K.: Izd-vo «Lybid'» pri Kiev. un-te, 1990. – 168 s.

7. Dekret o pechati. 27 oktjabrja (9 nojabrja) 1917 g. // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.hist/msu.ru/ER/Etext/DEKRET/press.htm>

8. Smit D. Mussolini / Per. s angl. L. A. Babuk. – M.: «InterDajdzhest», 1995. – 384 s.

9. Sokolov Boris Vladimirovich. Adol'f Gitler: fjurer, prestupnik, lichnost' / Boris Sokolov. – M.: Zebra E, 2013. – 416 s.

10. Gincberg L. I. Rannjaja istorija nacizma. Bor'ba za vlast'. – M.: Veche, 2004. – 384 s.

11. Kershov Ja. Gitler: Per. z angl. N. P. Koval', A. D. Grycenka. – K.: Megataip, 2000. – 240 s.

12. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.mediasapiens.ua/print/material/31630>

13. Zhelev Zhelju. Fashizm. Totalitarnoe gosudarstvo. – Per. s bolg. – M.: Izd-vo «Novosti», 1991. – 336 s.

14. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/07/9/143703>

15. Jenciklopedija Tret'ego rejha / Sost. d-r ist. nauk V. Telicin. – 3-е изд. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛклассик, 2005. – 479 с.

Tutarenko I. O., Ph.D., Associate Professor of Sociology Department of Sociology and Law NTU «Kyiv Polytechnic Institute» (Ukraine, Kyiv), Inna_09@bk.ru

The press and the government in terms of undemocratic political regime (the experience of the first half of the twentieth century)

The question of the functioning printed media, including newspapers, under the totalitarian regime of the one-party system. Analyzing the place and role of media in the development of the Bolshevik, Fascist and Nazi regimes in Russia, Italy and Germany.

Keywords: press, newspapers, bolshevism, fascism, Nazism.

Титаренко И. О., кандидат педагогических наук, доцент кафедры социологии факультета социологии и права, НТУУ «Киевский политехнический институт» (Украина, Киев), Inna_09@bk.ru

Пресса и власть в условиях недемократического политического режима (опыт первой половины XX ст.)

Рассматривается вопрос функционирования печатных средств массовой информации, в частности газет, в условиях тоталитарного режима с

однопартийной системой. Анализируется место и роль прессы в становлении и развитии большевистского, фашистского и нацистского режимов в России, Италии и Германии.

Ключевые слова: пресса, газеты, большевизм, фашизм, нацизм.

* * *

УДК 32.001:32.001.76

Хорішко Л. С.,

кандидат політичних наук, доцент,
Запорізький національний університет
(Україна, Запоріжжя), lhorishko@rambler.ru

ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Основна мета даного дослідження – аналіз політико-культурного аспекту модернізації для конкретизації ролі політичної культури і співвідношення традиційних та нових цінностей у здійсненні модернізаційної діяльності. Процеси політичної модернізації охоплюють всі сфери людської життєдіяльності, оскільки передбачають практичну реалізацію та засвоєння соціально-економічних і політико-культурних змін. Здійснення модернізаційної політичної діяльності завжди відбувається в межах конкретної політичної культури, в рамках якої застосовуються відповідні моделі політичної поведінки.

Політична культура виступає провідним фактором впливу на процеси модернізації політичної системи. Вона сприяє формуванню своєрідного політико-культурного простору, в рамках якого відбувається реалізація модернізаційних перетворень у відповідності з домінуючими в суспільстві політичними ідеалами та цінностями, що обумовлюють також вибір політико-технологічного інструментарію практичної діяльності політичного суб'єкта.

Ключові слова: політична культура, політична модернізація, політична еліта.

Процеси політичної модернізації охоплюють всі сфери людської життєдіяльності, оскільки передбачають практичну реалізацію та засвоєння соціально-економічних і політико-культурних змін. В свою чергу, політична модернізація може розглядатися як практична реалізація елітою технологій політичної влади, що обумовлені впливом різних факторів культурно-соціального розвитку та направлені на підвищення рівня адаптації політичної системи до нових стандартів функціонування.

В рамках конкретної моделі політичної культури формуються певні стандарти політичної діяльності, що відповідають домінуючим суспільним цінностям, ідеалам, очікуванням, забезпечуючи при цьому модернізаційні зміни політичної системи. Політична культура виступає способом духовно-практичної діяльності та відносин, що відтворюють, закріплюють і сприяють реалізації домінуючих цінностей, інтересів, формуючи при цьому політичні погляди, знання та навички участі громадськості в суспільно-політичному житті [2, с. 78]. Вона може розглядатися як результат практичного втілення професійно-орієнтованих знань та навичок активних суб'єктів політики в рамках конкретного політичного простору. Політична практика надає культурі структурно-змістовної цілісності, забезпечує відповідність тенденціям національно-культурного розвитку та високий рівень адаптації до викликів зовнішнього середовища. Результативність модернізаційних перетворень обумовлюється спільністю інтересів більшості груп громадськості та політичної еліти в межах відповідної моделі політичної культури, що визначає доцільність застосування відповідних політичних технологій. Це актуалізує потребу дослідження політико-культурного аспекту модернізації